

پشت افلاک به تعظیم شکوهش خم شد



پیامبر اکرم(ص) در مسجد نشسته بودند و مردم دور ایشان جمع شده بودند. حضرت فرمودند: «می‌خواهید به شما بگویم که کدام یک از شما بیشتر از بقیه به من شباهت دارد؟»

همشهری دو - مریم مرتضوی: پیامبر اکرم(ص) در مسجد نشسته بودند و مردم دور ایشان جمع شده بودند. حضرت فرمودند: «می‌خواهید به شما بگویم که کدام یک از شما بیشتر از بقیه به من شباهت دارد؟»

مردم که دوست داشتند هر کدام‌شان در زندگی شبیه‌ترین به رسول خدا(ص) باشند و مانند ایشان زندگی کنند، با اشتیاق جواب دادند: «بله، ای رسول خدا!» پیغمبر اکرم(ص) فرمودند: «هر کدام از شما که خوش اخلاق‌تر، نرم‌خوتر، نسبت به خویشانش نیکوکارتر، نسبت به برادران دینی‌اش دوست‌دارتر، بر حق شکبیاتر، خشم را فروخورنده‌تر و با گذشت‌تر و در خرسندی و خشم با انصاف‌تر باشد، به من شبیه‌تر است.» سبک زندگی نبوی است که راه رسیدن به زندگی سعادت‌مندان و موفق شدن در اجرا و تقویت پایه‌های اسلام را در زندگی ما مشخص می‌کند. در این باره آیت‌الله محمدهادی فقهی که سال‌ها به تدوین، ترجمه و تحقیق در سبک زندگی نبی مکرم اسلام(ص) مشغول بوده و کتاب مشهور «سنن النبی(ص)» را به سفارش علامه محمدحسین طباطبایی(ره) ترجمه و گردآوری کرده است، نکات مستند و معتبری را درباره سبک زندگی رسول خدا(ص) مطرح می‌کند. در این صفحات به گوشه‌ای از اعمال و رفتار مرسوم آن حضرت اشاره می‌کنیم.

به عهده وفا کن؛ حتی اگر کافر باشد

وفای به عهد یکی از اصل‌های اساسی در زندگی است که در عین حال که باعث می‌شود روابط اجتماعی تنظیم شود، آرامش و آسایش را هم برای ما به همراه دارد و کیفیت زندگی اجتماعی را بهبود می‌بخشد. از نظر پیامبر اکرم(ص) «کسی که وفای به عهد و پیمان نکند، دین ندارد». (بحارالانوار؛ جلد 75) و همچنین «کسی که به خدای یکتا و روز قیامت ایمان دارد، باید به وعده‌ای که می‌دهد وفا کند». (اصول کافی؛ جلد دوم) بنابراین وعده گذاشتن و پیمان بستن با دیگران در حقیقت برای انسان مسئولیت‌آور است و بدون توجه به آن، زندگی مردم در اثر بی‌اعتمادی از هم می‌پاشد و همین بی‌اعتمادی و پایبند نبودن به عهدها باعث سست شدن زیربنای روابط اجتماعی می‌شود که در نهایت امنیت زندگی مردم در معرض خطر قرار می‌گیرد.

رسول اکرم(ص) در حدیث دیگری هم وفای به عهد را دلیل جوانمردی و عدالت می‌دانند و می‌فرمایند: «هر کس در معاشرت با مردم به آنان ظلم نکند، دروغ نگوید، خلف وعده ننماید، جوانمردیش کامل، عدالتش آشکار، برادری با او واجب و غیبتش حرام است» (عیون اخبار الرضا(ع)؛ جلد دوم) و در حدیث دیگری هم ترک وفای به عهد را حتی در برابر مردم کافر هم جایز نمی‌دانند: «سه چیز است که ترک آن برای هیچ‌کس جایز نیست: نیکی به پدر و مادر مسلمان باشند یا کافر، وفای به عهد با مسلمان یا کافر و ادای امانت به مسلمان یا کافر» (نهج الفصاحه). در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که وفای به عهد مانند اساس محکمی است که روابط اجتماعی را در بین مردم و روابط سیاسی را در سطح امت اسلامی و حتی روابط بین‌الملل محکم نگه می‌دارد و مانع از این می‌شود که اختلاف‌هایی در نتیجه پیمان‌شکنی به وجود بیاید. به این ترتیب است که انسان‌ها می‌توانند با عمل کردن به وعده‌های خود، سبک زندگی نبوی را اجرا کنند.

از مریض عیادت کن؛ حتی اگر مسلمان نباشد

عیادت کردن از بیمار هم یکی دیگر از سنت‌های پیغمبر اکرم(ص) بوده و آن حضرت در این باره هم به دیگران سفارش می‌فرمودند و هم خودشان چنین آدابی را در زندگی رعایت می‌کردند. تفاوتی هم نداشت که فرد بیمار مسلمان باشد یا غیرمسلمان. نمونه‌اش آن است که در روایتی نقل شده که پیغمبر اکرم(ص) همسایه‌ای داشتند که غیرمسلمان بود و آن حضرت را بسیار آزار می‌داد و هر بار آن حضرت از کوچه رفت‌وآمد می‌کردند، آن مرد از بالای بام خانه‌اش بر سر و روی ایشان خاکستر می‌ریخت تا خشم و کینه خود را نسبت به رسول مکرم اسلام(ص) ابراز کند. اما پیامبر اکرم(ص) هر بار با نرم‌خویی و مراعات از کنار او رد می‌شدند. اما یک روز از آن مردم خبری نشد و هر چند که پیامبر اکرم(ص) از کوچه تردد کردند اما از مرد و خاکسترهایش خبری نبود. آن حضرت، دلیل غیبت او را سؤال کردند و به ایشان خبر دادند که او در بستر بیماری است. اخلاق کریمانه ایشان به قدری بود که به عیادت همان مرد رفتند، در کنار بستر او نشستند و از احوالش پرسیدند به‌طوری که گویی هیچ آزاری از سوی او ندیده بودند. آن مرد هم شرم‌زده شد و از ایشان پرسید: «آیا در دین شما این نوع اخلاق و مروت جزء دستورات دینی است؟» پیامبر اکرم(ص) هم پاسخ دادند: «این نوع رفتار جزء دستورات دینی است و ما همه مسلمانان را به چنین رفتاری سفارش می‌کنیم». مرد غیرمسلمان و مردم‌آزار هم تحت‌تأثیر رفتار و خلق و خوی کریمانه پیغمبر اکرم(ص) قرار گرفت و به دین اسلام مشرف شد. اینگونه است که خداوند متعال در وصف اخلاق رسول گرامی اسلام(ص) فرمود: «و انک لعلی خلق عظیم؛ به‌درستی که تو را خویی والا است» (سوره قلم؛ آیه چهارم).

براساس این روایت و احادیث دیگری از رسول مکرم اسلام(ص) می‌توان به این نتیجه رسید که عیادت از بیمار و احوالپرسی از او نقش بسیار مهمی در تحکیم روابط انسانی و ایجاد و افزایش صمیمیت و همچنین اصلاح سبک زندگی دارد و در عین حال پاداش و اجر اخروی بسیاری هم به همراه دارد. همانطور که پیغمبر اکرم(ص) در حدیثی که شرح آن در کتاب نهج‌الفصاحه نوشته شده، فرمودند: «خدای تعالی در روز قیامت می‌فرماید: ای پسر آدم! من بیمار شدم اما عیادت نکردی؟ عرض می‌کند: پروردگارا چگونه تو را عیادت کنم حال آنکه تو پروردگار جهانیانی؟ می‌فرماید: مگر ندانستی که فلان بنده‌ام بیمار شد و عیادتش نکردی، مگر نمی‌دانستی که اگر به عیادتش روی، مرا نزد او می‌یابی؟» و همچنین فرمودند: «عیادت‌کننده از بیمار، در رحمت خدا غوطه ور می‌شود».

بیخش تا خدا هم ببخشد؛ حتی اگر دشمن باشد

بزرگ‌ترین فایده عفو و گذشت در زندگی‌های فردی و اجتماعی این است که تعادل و آرامش در جمع ایجاد می‌شود و خود انسان بخشنده و رؤوف هم در آسایش زندگی می‌کند. همین تعادل اجتماعی است که روابط ما با دیگران را بهبود بخشیده و در نهایت رفتارهای ناشایست و خلاف مصلحت مثل غیبت کردن، بدگویی، تهمت‌زدن، حسادت و انتقام گرفتن از بین می‌رود. از طرف دیگر تعادلی که انسان در نتیجه بخشیدن و عفو کردن دیگران به دست می‌آورد باعث می‌شود که افسردگی و بدبینی او نسبت به دیگران از بین برود و همین سلامت روانی، موجب حفظ سلامت جسمی او هم می‌شود. به این ترتیب باید دقت داشت که عفو و بخشش دیگران که یکی از آموزه‌های اصلی در سبک زندگی نبوی است، نه تنها در آخرت موجب دریافت پاداش می‌شود بلکه در همین دنیا هم خیر و برکت‌های زیادی برای ما به همراه دارد. در مورد پاداش اخروی عفو و گذشت می‌توان به این حدیث از رسول اکرم(ص) اشاره کرد که فرمودند: «هنگامی که بندگان در پیشگاه خدا می‌ایستند، آواز دهنده‌ای ندا دهد: آن کس که مزدش با خداست برخیزد و به بهشت رود. گفته می‌شود: چه کسی مزدش با خداست؟ می‌گوید: گذشت‌کنندگان از مردم» (بحارالانوار؛ جلد 64) و در حدیث دیگری تأکید فرمودند که «هر کس از خطاها درگذرد، خداوند از او درگذرد و هر کس گذشت کند خدا نیز از او گذشت کند».

البته سفارش‌های پیغمبر اسلام(ص) در مورد عفو و بخشش دیگران تنها به این احادیث ختم نمی‌شود بلکه آن حضرت نمونه عینی سبک زندگی اسلامی بوده‌اند و گذشت را به عنوان یکی از اصول در زندگی خود رعایت می‌کردند. نمونه مهم و بارز آن را هم می‌توانیم در ماجرای فتح مکه مشاهده کنیم. می‌دانیم که در صدر اسلام، دشمنان اسلام در مکه حضور داشتند و هر مکر و حيله علیه رسول مکرم اسلام(ص) و جامعه مسلمانان از سوی همین دشمنان و کافران صورت می‌گرفت. دشمنی‌های آنها به اندازه‌ای بود که در جریان جنگ احد، پیشانی و لب و دندان آن حضرت را شکستند، عموی ایشان حضرت حمزه(ع) را به شهادت رساندند و تعداد دیگری از مسلمانان را هم مجروح یا شهید کردند. اما مدتی بعد مکه بدون جنگ و خونریزی به دست مسلمانان فتح شد. طبیعی است که اگر شخص دیگری غیر از رسول مکرم اسلام(ص) در این شرایط قرار می‌گرفت و دشمنانش را در مقابل خود بدون سلاح می‌دید همه آنها را قتل عام می‌کرد. اما پیغمبر اکرم(ص) وقتی در کنار خانه کعبه قرار گرفتند، خطاب به دشمنان خود فرمودند: «گمان می‌کنید با شما چه خواهیم کرد؟» آنها پاسخ دادند: «تو هم خودت بزرگواری و هم بزرگوار زاده‌ای و اجداد و پدرانت همه اهل کرم بوده‌اند». و آن حضرت فرمودند: «بروید که همه شما را بخشیدم». به این ترتیب نه آنها را به قتل رساندند، نه به اسیری گرفتند و نه فدیهای گرفتند بلکه همه را در راه خدا آزاد کردند و با جوانمردی کامل و اخلاق کریمانه از آنها گذشتند. البته ماجرای فتح مکه جریان‌هایی داشت که باید به آنها توجه کرد چرا که در همه شرایط جامعه مسلمانان نمی‌توانند بدون مبارزه به پیروزی برسند و وقتی در برابر دشمنی و حمله قرار می‌گیرند، عفو و گذشت در چنین شرایطی پاسخگو نخواهد بود. اما فتح مکه ماجرای ویژه‌ای داشت که به تسلیم ابوسفیان منجر شد و تحت چنین شرایطی رسول اکرم(ص) بدون جنگ و خونریزی موفق به فتح مکه شدند.

دوست پیدا کن و دوستان را نگه‌دار

انسان ذاتاً موجودی اجتماعی است و همین اجتماعی بودن و تمایل داشتن به برقراری ارتباط با دیگران باعث می‌شود که برای ادامه زندگی و حفظ آرامش و امنیت و رفاه خودش، نیاز داشته باشد با دیگران رابطه دوستی برقرار کند و به آنها اعتماد کند. به این ترتیب است که انسان‌ها نه تنها طی دوستی با هم مانوس می‌شوند و امکان آرامش و شادی یکدیگر را ایجاد می‌کنند بلکه آدم‌ها در هر رابطه دوستی به اندازه‌ای که پیوندشان عمیق باشد بر اخلاق و افکار یکدیگر هم تأثیر می‌گذارند. به همین دلیل است که انتخاب دوست خوب یکی از دستورات اصلی در اسلام است و پیغمبر اکرم(ص) هم این موضوع را آن قدر مهم دانسته‌اند که فرموده‌اند: «همنشین خوب، از تنهایی بهتر است و تنهایی از همنشین بد بهتر است». در واقع گاهی اگر انسان تنها بماند بسیار بهتر از این است که دوستی داشته باشد که به او آزار رساند و امنیتش را مختل کند و برای دنیا و دینش مضر باشد.

در عین حال از آنجا که هر کسی با خصوصیات و خلقیات دوستانش شناخته می‌شود، بسیار مهم است که چه کسی را برای

دوستي خود انتخاب مي‌کنیم چراکه همین گرایش به آدم‌ها در حقیقت گرایش و میل به سمت خصلت‌ها و خصوصیات اخلاقی، ظاهری و باطنی آنهاست. هر کسی را که دوست داریم، در حقیقت ظاهر، باطن و خلق و خوی او را می‌پسندیم. اینطور است که دقت کردن در مورد انتخاب دوست بسیار مهم بوده و ما با دوستانمان در جامعه شناخته می‌شویم. پیغمبر اکرم(ص) هم دستورالعمل مهمی درباره انتخاب دوست دارند و فرموده‌اند: «بهترین برادرانت (دوستان)، کسی است که با راستگویی‌اش تو را به راستگویی دعوت کند و با اعمال نیک خود، تو را به بهترین اعمال برانگیزد».

رفتار با پدر و مادر

پدر و مادر در سبک زندگی اسلامی از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند. آنطور که در زندگی و سیره اهل بیت علیهم السلام می‌خوانیم آن بزرگان، ادب و احترام بسیاری نسبت به والدین خود داشتند. حتی در مورد پیغمبر اسلام(ص) هم می‌توان این موضوع را به خوبی از میان روایت‌ها درک کرد. به عنوان مثال حضرت فاطمه بنت‌اسد(س) که مادر حضرت امیرالمؤمنین(ع) است، این افتخار را داشته که مدت‌ها سرپرستی پیامبر اکرم(ص) را در زمانی که آن حضرت کودک بودند، برعهده بگیرد چرا که پیامبر اکرم(ص) خیلی زود پدر و مادر خود را از دست داده و یتیم شدند. عبدالمطلب، پدر بزرگ آن حضرت، چند سالی عهده‌دار کفالت ایشان شد. اما پیامبر(ص) تقریباً 8 ساله بود که عبدالمطلب در بستر بیماری افتاد. اما عبدالمطلب که نگران سرپرستی نوه 8 ساله‌اش بود، چند روز قبل از وفات، همه فرزندان‌ش را دور خودش جمع کرد و از آنها پرسید که چه کسی سرپرستی محمد(ص) را برعهده می‌گیرد؟ فرزندان‌ش هم انتخاب را به محمد(ص) سپردند و آن حضرت از میان عموهای پیامبر(ص)، ابوطالب را انتخاب کرد. به این ترتیب بود که خانه ابوطالب و فاطمه بنت‌اسد به حضور محمد(ص) روشن شد. در روایت‌هایی که از پیغمبر اکرم(ص) نقل شده، نوشته شده که آن حضرت بارها به مهربانی مادرانه فاطمه بنت‌اسد اشاره می‌فرمود. نحوه ادب رسول اکرم(ص) در برابر ایشان به اندازه‌ای بود که بعد از وفات، آن حضرت خودشان با دست مبارکشان او را دفن کرده و لباس خود را به عنوان کفن بر بدن او پوشانیدند و به خاک سپردند. هر بار هم که برای زیارت قبر مادر و پدر خودشان می‌رفتند، بر سر مزار حضرت فاطمه بنت‌اسد(س) هم حاضر می‌شدند و برای او دعای خیر می‌کردند.

رفتار با همسر

شیوه تعامل پیغمبر اکرم(ص) با همسران‌شان، زبانزد خاص و عام بود. آن حضرت با هر یک از همسران خود به بهترین نحو و محترمانه رفتار می‌کردند و در این باره به مسلمان‌ها هم تأکید می‌فرمودند که «با همسرت خوش رفتار باش تا زندگی‌ات باصفا شود». (من لایحضره الفقیه؛ جلد چهارم) و همچنین می‌فرمودند: «از خوشبختی مرد مسلمان داشتن همسری شایسته، خانه‌ای بزرگ، وسیله‌ای راحت برای سواری و فرزندی خوب است». (بحارالانوار؛ جلد 73)

در عین حال در سبک زندگی آن حضرت هم می‌توان نمونه‌های بسیاری از مراوده‌های کریمانه و خوش خلقی با همسران را مشاهده کرد. به طوری که از بسیاری از روایت‌ها می‌توان به این نتیجه رسید که آن حضرت نسبت به همه همسران خود مهریه یکسانی پرداخت می‌کردند و از تحقیر و توهین نسبت به آنها به شدت پرهیز داشتند. از طرف دیگر آن حضرت بسیار ساده زندگی می‌کردند و این موضوع یکی از اصول زندگی ایشان بود اما هیچ‌گاه همسران خود را مجبور به ساده‌زیستی مانند خودشان نمی‌کردند. همچنین اگر یکی از همسران‌شان مشاجره می‌کرد، پیغمبر اکرم(ص) به صورت منطقی و آرام با او گفت‌وگو می‌کردند و هیچ‌وقت به نفرین و توهین اقدام نمی‌کردند.

سنن النبی(ص) را با ترجمه و تحقیق آیت‌الله فقهی بخوانید

در ابتدای کتاب سنن النبی به تالیف علامه محمدحسین طباطبایی و ترجمه و تحقیق به قلم آیت‌الله محمدهادی فقهی، دستخطی از علامه طباطبایی نوشته شده با این مضمون که: «کتابی که از نظر خوانندگان محترم می‌گذرد مجموعه‌ای است از روایات سنن که متضمن روش‌های عملی حضرت نبی اکرم(ص) بوده و آن اعمالی را که آن حضرت در سیر زندگی با آنها مداومت فرموده و عنایت داشته است ضبط می‌کند. بخشی از معروف‌ترین این روایات را اینجانب در حدود سال 1350 قمری در رساله‌ای به نام سنن نبی گردآورده بودم. اخیراً دانشمند معظم جناب آقای شیخ محمدهادی فقهی دامت برکاته با تتبعی وسیع و کوششی چند ساله بقایای آنها را که در جوامع حدیث و غیر آنها متفرق بودند به عنوان ملحقات جمع‌آوری نموده و به منظور تعمیم فایده تمام کتاب را با حفظ اصلی عربی روایات به فارسی ترجمه نموده و در دسترسی مراجعه‌کنندگان قرار داده‌اند. جزئی‌الله عن الاسلام و صاء خیر الجزاء. محمدحسین طباطبایی»

اما جای تأسف دارد که این کتاب مشهور و مستند به روایات اصیل شیعی، از طرف تعدادی از افراد بازچاپ شده و با نام‌های جعلی در میان مردم منتشر شده است.